

Navedena slikovita ilustracija torej priča o težavah, ki so jih družbene spremembe prinesle na prehodu, ki ga na splošno opisujejo kot transformacijo iz industrijske družbe v postindustrijsko ali informacijsko družbo, s pojmi torej, ki nam nemara ustvarjajo iluzijo, da razumemo to, kar se nam dogaja, in vendarle nekako služijo perpetuiranju sporazumevanja. Kar iz tega sledi, je pač to, da je jasen konsenz o namenih in ciljih šole težko dosegljiv, če ni sploh nedosegljiv. Čeprav takšno stanje nujno vodi v avtonomizacijo šole ter institucionalizacijo pluralnega vpliva nanjo, recimo v obliki socialnega partnerstva, kajti poskusi avtoritativnih »sekanj gordijskih vozlov« sročajo hude revolte, pa je to le zasilna rešitev za šolo, ki je bila doslej navajena ravnati po pozitivnih pravilih, v skladu z ustaljenimi konvencijami ter normami in nemara še po bolj ali manj dobrodošli napotkih pedagoških strokovnjakov. Prav taka relativno rigidna šola je bila, kot še pre-dobro vemo, značilna za nekdanje socialistične družbe.

Zdaj pa smo soočeni z nenehnimi idejami »prilagoditve« šolskega sistema v celoti družbenim spremembam, ki so se nedvomno zgodile in se še kar naprej »dogajajo«, a si jih na vsakem koncu drugače razlagajo. Tako gre za prilagajanja zahtevam »zavestnih in odgovornih staršev« po »boljšem« in diferenciranem odnosu do njihovih otrok, kritikam posameznih interesnih skupin na račun učinka izobraževanja in ne nazadnje bolj ali manj konservativnim tarnanjem nad propadom vrednot – tudi v šoli. Sem in tja si v tej kakofoniji vseh mogočih samogotovih mnenj in zahtev na račun šole kakšen povišani ton izborijo še učitelji in raziskovalci šolstva, a vse se zdi, da samo zato, da bi kot končni krivci za to, »da je s šolo vse narobe«, priklicali nase proteste javnosti in politične pritiske. Posebej zagatno je pri tem vprašanje, ki mu v našem jeziku enoznačno pravimo vzgoja.

Pluralizem, vzgoja, tolerantnost

Gotovo je, da si v demokratični družbi težko predstavljamo nadaljevanje šole iz »prejšnje družbe«, temelječe na monistični paradigmi, pri tem pa tu pustimo ob strani problem kontingentnosti takšne sodbe, ki pa jo vendar lahko identificiramo kot »operativno« trditev. Kot lahko razberemo iz globalnega Unescovega poročila,¹⁶ so »nove demokracije« ravno na področju šolstva pohitele s takojšnjimi spremembami. Vsaj formalno so uvedle vse najpomembnejše zahteve iz pomembnejših Unescovih konvencij in podobnih dokumentov Sveta Evrope, ki zadevajo svobodo izbi-re šole, pa pravice otrok in staršev, in hkrati zavarovale brezplačnost obveznega izobraževanja. Dokaj hitro so tudi adaptirale tiste dele kurikuluma,

¹⁶ *World Education Report* 1993, 48–73.